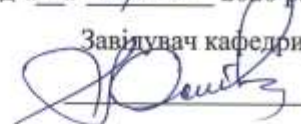

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

ПОГОДЖЕНО
Протокол №1 від «1» вересня 2020 р.

Завідувач кафедри

СИЛАБУС
навчального курсу
**«ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В УКРАЇНІ»**

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (Історія)

Освітній ступінь – магістр

Форма навчання – денна

Форма підсумкового контролю – залік

Викладач:

Лисенко Олександр Євгенович, доктор історичних наук,
професор кафедри історії
ukr2ww@ukr.net, тел.:0983555154

Кредити та кількість годин:

24 лекційних, залік

Статус дисципліни:

вибіркова

Мова навчання:

Українська

Форма навчання:

очна (денна)

I. Опис навчальної дисципліни

Існує кілька чинників, які вирішальним чином впливають на процеси етногенезу й націєтворення. Одним з головних серед них вважається колективна історична (соціальна, культурна, національна) пам'ять. Саме завдяки їй формується ідентичність. На сучасному етапі державотворення і формування української політичної нації мнемонічний дискурс набуває особливого значення, оскільки політикум з надмірною наполегливістю намагається використати сферу пам'яті шляхом застосування електоральних політичних технологій. За цих умов важливим глибоке розуміння природи історичної пам'яті, закономірностей її функціонування, сутності та спрямування комеморативної політики держави.

Освоєння пам'ятевого поля можливе лише з використанням полідисциплінарних підходів. Іншими словами, дослідження цього комплексу проблем передбачає взаємодію різних наукових методик. Завдяки напрацюванням істориків, психологів, культурологів, філософів, соціологів, політологів та представників інших галузей наукового пізнання з'явилися такі складні конструкти, як «мнемонічна герменевтика культури», і «меморіально-рефлексивна історіософія» (за Л. Нагорною) та інші.

З'ясування алгоритму взаємодії таких компонентів як колективна, корпоративна й індивідуальна пам'ять, суспільної пам'яті і політики у цій сфері, яку проводить держава, пам'яттєвих та інших структур, що синтезуються у форматі національної та політичної самоідентифікації на різних етапах історичного минулого нашого народу, – становить смисловий стрижень цього спецкурсу.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

Окрім отримання певної сукупності знань він передбачає засвоєння вмінь і навичок, придатних для повсякденних суспільних практик, пов'язаних з цією сферою, засвоєння відповідного понятійного апарату.

III. Передреквізити курсу

Для успішного засвоєння курсу студенти мають володіти знаннями, уміннями, навичками, що формуються під час вивчення дисциплін суспільствознавчого, гуманітарного циклу. Насамперед ідеться про цикл історичних курсів, а також політології, філософії, різних спецкурсів, завдяки яким студенти оволодівають не тільки сумою знань, а й уміннями і навичками оперування ними у специфічному пам'яттєвому просторі, моделюванні та реконструкції історичних реалій у мнемонічних вимірах, освоєнні нового понятійно-категоріального апарату

IV. Постреквізити курсу

За результатами прослуханого курсу та практичних занять студенти оволодівають здатністю інтерпретувати емпіричний матеріал у мнемонічній оптиці та екстрапольовати конкретно-історичний наратив на пам'яттєве поле; аналізувати концептуальні підходи до формування державної політики пам'яті; критично оцінювати корпоративні комеморативні ініціативи та їхні наслідки для держави і суспільства; формулювати висновки та узагальнення на підставі опрацьованих фактів та подій.

V. Завдання/компетенції/очікувані результати курсу

За результатами навчання магістри зможуть:

- закріпити знання про націєтворчі і державотворчі процеси на території України упродовж віків;
- засвоїти новий термінологічний апарат у цій тематичній ніші, основні дефініції;
- характеризувати основні теоретичні напрацювання й концепції пам'яті в зарубіжній та вітчизняній науці;

- розвинути навички усного та письмового інтерв'ю, а також його інтерпретації у пам'яттєвому дискурсі;
- продемонструвати вміння аналізувати мнемонічні церемонії та різноманітні джерела, пов'язані з повсякденними меморіальними практиками, державні документи і декларації політичних і громадських організацій у цій сфері;
- розвивати й використовувати у практичній роботі навички критичного аналізу джерел, наукової літератури, інформації ЗМІ з метою формування певних уявлень про минуле й відповідні мнемонічні моделі поведінки різних верств сучасного українського суспільства.

VI. Організація навчання

Тематичний план

Тема 1. Методологія, сучасний дискурс і джерелознавчі аспекти проблеми (4 год.)

1. Теоретичні проблеми історичної пам'яті.
2. Наукова критика джерел і сучасний наратив.

Тема 2. Структура, генеза, еволюція історичної пам'яті (4 год.)

1. Колективна, корпоративна й індивідуальна пам'ять.
2. Формування історичної пам'яті та її місце в структурі ментальності.
3. Пам'ять і націєтворчі та державотворчі процеси.

Тема 3. Особливості історичної пам'яті про події Середньовіччя (4 год.)

1. Київська Русь і монголо-татарська навала.
2. Козаччина і Хмельниччина як сегмент історичної пам'яті.

Тема 4. Пам'ять у контексті національно-визвольного руху ХІХ ст. (4 год.)

1. Т. Шевченко і Кирило-Мефодіївське братство.
2. Культурно-освітні процеси українських землях.

Тема 5. Суспільно-політичні процеси на поч. ХХ ст. (4 год.)

1. Перша світова війна та «українське питання»
2. Українська революція і проблема національної самоідентифікації.

Тема 6. Міжвоєнна доба: дві долі одного народу. (4 год.)

1. Радянський проект для України. Пам'ять про Голодомор.
2. Українці в II Річсполитій.

Тема 7. Друга світова війна та пам'ять про неї (4 год.)

1. Основні контрагенти: «актори» й «режисери».
2. Пам'ять про війну в електоральних і політичних технологіях.

Тема 8. Хрущовська «відлига» (4 год.)

1. Поховані сподівання.
2. «Шістдесятники» і дисиденти.

Тема 9. Епоха поступу і застою (4 год.)

1. Індустріальний реєстр монопартійної диктатури.
2. Русифікаційні процеси в Україні.

Тема 10. Політика пам'яті в сучасній Україні (4 год.)

1. Пам'ять, національна і політична самоідентифікація і державотворення в суверенній Україні.
2. Державна комеморативна політика: успіхи й невдачі

Рекомендована література

Основна

1. Армстронг Д. Український націоналізм. – Львів, 1995.
2. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. – К.: Критика, 2008.
3. История и память. Историческая культура Европы до начала Нового времени / Под ред. Л. П. Репиной. – М.: Кругъ, 2006.
4. Киридон А.М. Минуле в інтерпретаціях істориків. П'ять розвідок про пам'ять: Монографія. – Рівне: РІС КСУ, 2010.
5. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід. / За ред. Ю. Шаповача. – К.: ІПЕНД, 2013.
6. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. – К.: ІПЕНД ім. І. Кураса НАНУ, 2012.
7. Нора П'єр. Теперішнє, нація, пам'ять / Пер. з фр. А. Рєпи. – К.: ТОВ «Видавництво "КЛІО"», 2014.
8. Яковенко Н.М. Вступ до історії. – К.: Критика, 2007.
9. Бойко О.Д. Індивідуальна пам'ять як базова основа колективної пам'яті: специфіка, механізми, процеси, характерні риси та особливості // Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – Випуск 10. – К.: Н 35 ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – С. 10–18.
10. Гаухман М.В. Національна пам'ять та історичний досвід: відносини між двома феноменами (на прикладі Першої світової війни) // Національна та історична пам'ять: зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 4: Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри.
11. Головченко В.І. Історична й національна пам'ять: еволюція трактування термінів // Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – Випуск 10. – К.: Н 35 ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – С. 45–53.
12. Грицак Я.Й. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ століття. – 2-ге вид. – К.: Генеза, 2000.
13. Єкельчик С. Українофіли: світ українських патріотів другої половини ХІХ ст. – К.: КІС, 2010.
14. Зарецкий Ю. История, памяти, национальной идентичности // Особенности конституирования национальной и этнической идентичности в современной России. – СПб., 1999.
15. Зубкова Е. Ю. Послевоенное советское общество: политика и повседневность, 1945–1953 / РАН. Ин-т рос. Истории. – М.: РОССПЭН, 1999.
16. Кара-Мурза С.Г. Советская цивилизация от начала до Великой Победы. – Харків: Кн. клуб семейного досуга, 2007.
17. Коннертон Пол. Як суспільства пам'ятають / Пер. з англ. С. Шліпченко – К.: Ніка-центр, 2004.
18. Кульчицький С., Якубова Л. Донеччина і Луганщина у ХVІІ–ХХІ ст.: історичні фактори й політичні технології формування особливого та загального у регіональному просторі / Відп. ред.: В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015.
19. Кульчицький С.В. Помаранчева революція. – К.: Генеза, 2005.
20. Лисяк-Рудницький Іван. Між історією і політикою: Статті до історії та критики української суспільно-політичної думки. – Мюнхен: Видавництво «Сучасність», 1973.

21. Литвин В. Україна: від бюрократичної «перебудови» до народної революції (1985–1991 рр.) – К.: Видавничий дім «Лі-Терра», 2005.
22. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. – К.: Альтернативи, 2000.
23. Литвин М.Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. – Львів: Інститут українознавства НАН України, Інститут Центрально-Східної Європи, 1998.
24. Лозовий В.С. Історична пам'ять як інструмент політичної боротьби Центральної Ради (1917 р.) // Національна та історична пам'ять: зб. наук. пр. – К., 2012. – Вип. 4: Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри.
25. Лукас Е. Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу / Пер. з англ. П. Таращук. – К.: Темпора, 2009.
26. Міллер О. Емський указ // Україна модерна. – Львів, 2000. – Число 4–5.
27. Монолатій І. Українські легіонери. Формування та бойовий шлях Українських Січових Стрільців, 1914–1918. – К.: Темпора, 2008.
28. Павло Скоропадський – останній гетьман України // Національна та історична пам'ять: зб. наук. праць. – Вип. 7. – К.: НВЦ «Пріоритети», 2013.
29. Райнгардт Козеллек. Часові пласти. Дослідження з теорії історії / пер. з нім. – К.: Дух і літера, 2006.
30. Реабілітовані історією. Серія видань.
31. Репина Л.П. Историческая наука на рубеже XX–XXI вв.: социальные теории и историографическая практика – М.: Кругъ, 2011.
32. Рикёр П. Время и рассказ. – Т. 1. Интрига и исторический рассказ. – М.; СПб.: Университетская книга, 1998. – Т. 2. Конфигурация в вымышленном рассказе. – М.; СПб.: Университетская книга, 2000.
33. Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання. 1917–1921 рр. / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. – К.: Альтернативи, 1999.
34. Сарбей В.Г. Національне відродження України / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. – К.: Альтернативи, 1999.
35. Сергієнко Г.Я. Кирило-Мефодіївське товариство: утвердження ідеї національного відродження України в слов'янському світі // Український історичний журнал. – 1996. – № 1.
36. Сила м'якого знака, або Повернення Руської правди / За заг. редакцією Л. Івшиної. Видання друге, стереотипне. – К.: Українська прес-група, 2011.
37. Ткаченко В.М. Державні ювілеї: між історією і політикою. До питання про походження Русі // Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – Вип. 2. – К.: Н 35 ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – С. 304–327.
38. Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора: монографія. – К.: ВЦ «Академія», 2016.
39. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / Пер. с фр. и вступ. статья С.Н. Зенкина. – М.: Новое издательство, 2007.
40. Яковенко Н. Одна Клію, дві історії / Критика. – № 12 (62), 2002. – С. 12–14.

Інформаційні ресурси в Інтернет

<http://history.org.ua/>
<http://litopys.org.ua/>
<http://www.ipiend.gov.ua/>
<http://memory.gov.ua/>

Політика доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодилися виконувати положення Кодексу академічної доброчесності¹.

Окреслимо його **основні складові**:

- Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб.

¹ Кодекс академічної доброчесності Національного університету «Острозька академія» / https://www.oa.edu.ua/ua/info/kodeks_akademichnoj_dobrochesnosti

- Надавати для оцінювання лише результати власної роботи.
- Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів.
- Не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

VIII. Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати комплекс рекомендованої літератури та джерел .
2. Підготувати реферати з запропонованих тем та оприлюднити основні результати дослідження під час семінарських/практичних завдань.
3. Підготувати відеопрезентації до рефератів.
4. З'ясувати підходи до конструювання державної політики пам'яті у радянську добу і в період незалежної України.
5. Виявити символічні маркери різних епох у пам'яттєвому просторі.
6. Вивчити зарубіжний досвід меморіалізації подій, пов'язаний з історичними екстримами,— війнами, революціями, соціально-політичними та економічними катаклізмами.

IX. Порядок оцінювання

С	Назва теми	Всього балів	Лекції	Реферати	Самостійна робота
1	Методологія, сучасний дискурс і джерелознавчі аспекти проблеми	10	2	5	3
2	Структура, генеза, еволюція історичної пам'яті	*	*	*	*
3	Особливості історичної пам'яті про події Середньовіччя				
4	Пам'ять у контексті національно-визвольного руху XIX ст.				
5	Суспільно-політичні процеси на поч. XX ст				
6	Суспільно-політичні процеси на поч. XX ст				
7	Друга світова війна та пам'ять про неї				
8	Хрущовська «відлига»				
9	Епоха поступу і застою				
10	Політика пам'яті в сучасній Україні				
Разом за курс		100	*	*	*